

PSIHOANALITIČKA INTERPRETACIJA ROMANA ĐUKA BEGOVIĆ

Brčić, Maja

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:172:820180>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-01**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of humanities and social sciences](#)

SVEUČILIŠTE U SPLITU

FILOZOFSKI FAKULTET

MAJA BRČIĆ

PSIHOANALITIČKA INTERPRETACIJA ROMANA *ĐUKA BEGOVIĆ*

ZAVRŠNI RAD

SPLIT, 2024.

Preddiplomski studij: Odsjek za hrvatski jezik i književnost

Hrvatski jezik i književnost

Predmet: Metodološki pristupi književnom tekstu

Psihoanalitička interpretacija romana *Duka Begović*

Završni rad

Studentica: Maja Brčić

Mentor: prof. dr. sc. Boris Škvorc

Split, rujan, 2024. godine

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. ZNAČAJ I DOPRINOS IVANA KOZARCA U RAZDOBLJU HRVATSKE MODERNE KNJIŽEVNOSTI	2
2.1. Ivan Kozarac	4
2.2. Roman „Đuka Begović“	7
3. TEORIJA PSIHOANALIZE.....	9
3.1. Freudova teorija psihoanalize	10
3.2. Frommova teorija psihoanalize	12
4. PSIHOANALITIČKE TEORIJE LIČNOSTI NA PRIMJERU ĐUKE BEGOVIĆA	15
4.1. Podvojenost (splitting).....	15
4.2. Edipov kompleks	19
4.3. Utjecaj očevog odgoja na svjetonazor Đuke Begovića	23
4.4. Prikaz i odnos Đuke prema ženama	25
4.5. Prikaz odnosa Đuke Begovića sa samim sobom	28
5. ZAKLJUČAK	30
6. LITERATURA	32

1. UVOD

Ivan Kozarac je u svom kratkom životu i djelovanju u književnosti uspio ostaviti značajan trag. Ovaj rad pokušat će obuhvatiti njegove pripovjedne postupke i tehnike koje su označile hrvatsku modernu prikazujući ih prvenstveno u romanu tog perioda *Đuka Begović*. Roman ćemo analizirati psihoanalitičkim pristupom književnom tekstu, bazirajući se na teorijama psihoanalize Freuda i Fromma. Potom ćemo izdvojiti glavnu terminologiju objašnjavajući Edipov kompleks, utjecaj odgoja Đukinog oca na njegove svjetonazore u budućnosti kao i na njegove odnose s ženama i društvom općenito. Na kraju ćemo rad zaokružiti zapažanjima samopromatranja glavnoga lika, kako gleda na svoj identitet i kako nastoji odgovoriti na postavljena egzistencijalna pitanja koja ga muče.

Stoga ćemo nastojati utvrditi granice ovog romana pokušavajući ga objasniti upotrebom psihoanalitičke metode vodeći pritom računa o vremenu, prostoru, povijesti, političkim zbivanjima i ideologiji, odnosno načinu razmišljanja i ponašanja tadašnjih ljudi. Također ćemo izdvojiti temeljne problematike romana prezentirajući i analizirajući ih kroz pogled njegovog glavnog lika.

2. ZNAČAJ I DOPRINOS IVANA KOZARCA U RAZDOBLJU HRVATSKE MODERNE KNJIŽEVNOSTI

Istovremeno nježne i temperamentne naravi, blag i nerijetko ogorčen, Ivan Kozarac u sebi nosi te suprotnosti pa mu tako i djela odišu takvim spojem krajnosti (Šljivarić, 1964: 224). To je jedna od glavnih karakteristika romana *Đuka Begović* koji zauzima važno mjesto u hrvatskoj modernoj književnosti. Za razliku od proze skupine modernista koji teže intelektualnim problemima i simbolici, Kozarac kao „izraziti novelist sela“, teži jednostavnosti pučkog izraza i prikazu domaćeg slavonskog ambijenta na moderan način, naglašavajući pritom realistički instinkt pa tako za njega možemo reći da je – „naš najizrazitiji pučki modernist“ (Šljivarić, 1964:226). „Idejnu okosnicu Kozarčeve novelistike čini njegovo reagiranje na različite pojave društvenog života“ (Šljivarić, 1964:226). On pripada piscima tkz. izgubljene generacije koja se osamdesetih i devedesetih godina 19. stoljeća nakon razvojačenja i ukinuća Vojne krajine (1873.), našla bez smjernica te se odlučila osvetiti za nekadašnju vojničku stegu i čvrsto normiranom društvenom životu tako što je umjesto obrađivanja zemlje i podizanja društvenog standarda, zapala u nerad, razvrat i alkoholizam (Šljivarić, 1964:226). Slavonija se nakon ukinuća Vojne krajine sjedinila s banskom Hrvatskom čije je središte postalo upravo rodno mjesto našeg pisca – Vinkovci (pa otuda i naziv „prijestolnica Šokadije“). Tako je Kozarac u svojim djelima prikazivao ekonomsko-moralni proces propadanja seljačkih zadruga, što od lijenosti i nerada, što od svađa, zatim rasipanje imetka, pijančenja, blud i pokvarenost u žena, lažno bogomoljstvo i druge poroke seoskog života tog vremena (Šljivarić, 1964:226-227). Primjer problema nerada i opijanja prikazao je u crtici *Gnjili* (Šljivarić, 1964:227). Kako je više širio svoj prozni tematski krug, tako je u njega uvodio sve više aktualnih pitanja života

slavonskih ljudi 19. stoljeća i time savršeno zahvatio problematiku slavonskog sela između dva stoljeća kada je prodirao kapitalizam i lomio stari način života. Prodor kapitalizma nagoviještavao je dakle nove društvene snage odnosno napredak organiziranih radnika i seljaka. Kozarac je naročito mrzio ropski duh ugnjetavanja ljudske slobode, stoga se motiv slobode javlja kao glavna okupacija likova njegovih djela poput *Duke Begovića*. Kao pjesnika mladosti i (uz)buđenja života prepoznamo u *Garavušu*, *Sudoperku* i *U nagonu*, a kao oštrog kritičara društva u *Gnjili*, *Moji ljudi* i *Kukavac*, no glavni značaj za hrvatsku modernu i za ovaj rad predstavlja njegov roman i psihološka studija - *Duka Begović* (Šljivarić, 1964:230). Njegov roman *Duka Begović*, najkvalitetniji je roman tog doba odmah nakon Nehajevljeva *Bijega* (prvi prikazuje problematiku seoskog života, dok drugi problematiku građanske sredine). Zanimljivo je istaknuti da se rukopisna verzija romana razlikuje od tiskane verzije koja je duža za tri poglavlja, no kod tiskanja su izostavljena jer ih je pisac smatrao nepotrebnima. Tako objavljena verzija ima svega stotinjak stranica te se nalazi na donjoj granici da se ovo prozno djelo može nazvati romanom. Iako kratak roman, itekako obuhvaća glavne značajke modernog romana prvenstveno zbog stavljanja u središte psihološka stanja i razmišljanja glavnoga lika Đuke Begovića (koji predstavlja tipičnog lika moderne), koja se sastoje u neprekidnom „*njihanju između neba (u koje je stalno zagledan) i panonskoga blata (u koji je posve uronjen)*“, kako Nemeć dobro navodi u svojoj studiji (Nemeć, 2012: 287). Roman je cjelokupno građen na opozicijama, a jedna od najizraženijih je opozicija *Duka – Drugi* (tj. selo), no ovdje valja uočiti još jednu značajniju opoziciju koja se zbiva unutar samoga lika, opozicija *Ja – drugo Ja* (Nemeć, 2012: 288). Stoga je njegovo ponašanje hirovito, lišeno bilo kakve svrhovitosti, konstruktivnosti i društvene odgovornosti jer mu je odmalena otac usadio misao o vlastitoj iznimnosti, snažnoj individualnosti zbog koje se, htio ili ne htio, izdvaja od drugih i kako sam kaže „živi zlo hotimice znajući da je upravo takav život zlo“ (Nemeć, 2012: 287). „Takav tip likova koji posve svjesno, slobodnim odabirom, krše društvene kodekse i građanske dužnosti i

vjerno slijede samo vlastite principe Lubomir Doležel naziva deontičkim tuđincima (*deontic alien*)“ (Nemec, 2012: 290).

Nove elemente koje je isto tako Kozarac vješto uvodio u svoja djela ogledaju se u spajanju realističkog zapažanja s modernim poetskim izrazom u traženju neograničene slobode i umjetnički novoga u književnosti, u protivljenju i nepomirljivosti vremena usmjerenog protiv čovjeka i poezije, te uporne borbe čovjeka za nešto ljepše i novo (Šljivarić, 1964:233).

2.1. Ivan Kozarac

Ivan Kozarac proživio je vrlo kratak život zbog teške bolesti tuberkuloze koja ga je dokrajčila u tek napunjenoj 25-toj godini života (1885. - 1910.), stoga ne nalazimo toliko opširnu biografiju, no to nikako ne umanjuje njegova postignuća i cjelokupni značaj ovog pisca koji ima i dan danas. Ivan Kozarac potječe iz siromašne obitelji iz Vinkovaca, te vrlo rano napušta školu (nije dovršio ni drugi razred gimnazije), a zbog očeve smrti u trinaestoj godini života postaje sudski pisar da se na taj način izvuče iz siromaštva. Međutim, odlazi u vojsku i tamo teško bolestan ostaje dvije i po godine doguravši do kaplara (Šljivarić, 1964: 223). Nakon toga u Zagrebu 1909. dobiva mjesto poslovođe Nakladnog fonda Društva hrvatskih književnika i društvenog redatelja kada i na Sljemenu provodi mjesece u lječilištu zbog tuberkuloze. Nažalost umire već iduće godine kada se vraća u rodne Vinkovce, kako je sam rekao da je umirao – „sedam godina na milimetre“ (Šljivarić, 1964: 223).

U književnosti se pak javio veoma mlad (sa svega sedamnaest godina) „skromnim početničkim stihovima i bezličnim crticama“ još 1902., no do izražaja dolazi četiri godine kasnije zbirkom crtica *Slavonska Krv* i suradnjom u *Savremeniku* (Šljivarić, 1964: 223). Njegova pojava na književnoj sceni nastupila je u periodu nakon što su prestajali izlaziti svi važni modernistički

časopisi, kada je nastupilo i smirenje napetosti između „starih“ tradicionalnih i „mladih“ modernih pisaca. Već iz naslova prve zbirke naziremo temu koja će se protezati kroz cijeli njegov opus, a to je tema seljačkog svijeta Slavonije. Kako je krenuo sa stihovima, tako mu i proza sadrži mnoštvo lirizama te je u osnovi pjesnička; u njegovim djelima vidimo povezanost između pjesnika, romanopisca i pripovjedača (Šljivarić, 1964: 224). Što se njegove lirike tiče, ona je uglavnom refleksivna i socijalna, a možemo izdvojiti nekoliko pjesama narodne poezije primjerice: *Da se povežemo...*, *Milovo sam... ili Ciganinu...* (Šljivarić, 1964: 225). Tako je upravo pjesmu *Milovo sam...* uglazbio Ivo Tijardović koja se u narodu pjeva već desetljećima (Šljivarić, 1964: 226). Te su pjesme ispjevane kao slavonske narodne popijevke, točnije bećarci koji su doprinijeli lirici tog vremena, ističući u njima bogati slavonski pejzaž koji će svoj naglasak imati kasnije i u novelistici, posebice romanu *Duka Begović* kojem ćemo kasnije posvetiti više pažnje. Od novelistike valja još istaknuti crticu *U nagonu* koja lirski ocrtava intimu i doživljaj prvog poljupca djevojčice Tinke (Šljivarić, 1964: 227), te *U jeseni*, *Garavuša*, *Genka*, *Prelac*, *Sudoperka*, *Ne, ona nije kao druge...* u kojima govori o ljubavi seoske mladeži i ženi u njezinom sazrijevanju (posebno ističući njezino tijelo) kao glavnoj Kozarčevoj opsesiji (Šljivarić, 1964: 229).

Lik Ivana Kozarca kao i njegova djela možemo razmatrati u rasponu između dvije krajnosti: „bio je istodobno i vojnik i pjesnik, tako mlad i tako bogat životnim iskustvom, vatreni ljubavnik i teški bolesnik, jedva pismen a književnik, siromašan i ponosan“ (Šljivarić, 1964: 224). Zanimljivo je naglasiti ovakve suprotnosti upravo iz razloga što su poslužile za građu njegova romana *Duka Begović* u kojem možemo vidjeti i druge autobiografske elemente. Međutim, Kozarac je često crpio građu iz svakodnevnog slavonskog života za svoje pripovijetke i crtice jer je dobro poznao mentalitet svojih Šokaca. Problematike koje mu djela obuhvaćaju jesu: sukobi patrijahalne sredine s novim vremenom (primjer u *Duki Begoviću*), melankonični snovi o djetinjstvu, erotične mladenačke ljubavi, motivi pijanstva, prevare, bluda,

lijenosti, nerada, hvalisanja i kukavičluka. „Za Kozarca je u više prigoda rečeno da je bio pjesnik intime sela, slavonskog pejisaža“ (Šljivarić, 1964: 229). Osim što je dobro poznao seosku slavonsku psihologiju i rado koristio narodni jezik, vjerojatno je najupečatljiviji bio i ostao u oslikavanju i oživljavanju prirode slavonskog pejisaža.

Važno je napomenuti da je za života jedino svjedočio štampanoj prvoj zbirci *Slavonska krv*, a ubrzo nakon njegove smrti štampane su 3 knjige: roman *Đuka Begović* u Zagrebu, zbirka *Pjesme* u Splitu, te *Izabrane pripovijetke* u Vinkovcima (Šljivarić, 1964: 224). Ivan Goran Kovačić nije bez razloga izdvojio njegov roman *Đuka Begović* među „dvadesetak najuspjelijih djela hrvatske književnosti i u desetak najizrazitijih ispovijedi naše narodne duše, prkosite, puntarske, uspravne do oholosti“, a Miroslav Krleža da nitko nije tako dobro znao pisati kao „kaplar Kozarac mlađi“ (Šljivarić, 1964: 232).

2.2. Roman „Đuka Begović“

Kozarac stvara ovaj psihološki roman na samom vrhuncu hrvatskog modernizma stvarajući dezorijentiranog i odviše senzibilnog rastrojenog junaka čije su frustracije i erotske preokupacije biološko determinirane i tako u stalnom sukobu s unutarnjim i vanjskim svijetom. No ovaj roman nije samo roman-lika koji prati glavnog aktera Đuku Begovića, nego također oslikava i društvenu stvarnost Slavonije i ljudi potkraj 19. stoljeća, osobito kompleks žene/ženskosti i ljubavi na pozadini šokačke dihotomije između voljbe i ljubavi. Još jedan važan kompleks kojeg ćemo podrobnije u analizi prikazati jest Freudov Edipovski kompleks preko Đukinog odgoja i utjecaja njegova oca Šime na daljnji svjetonazor glavnog lika.

Roman je moderan zbog više njegovih karakteristika: sama naracija romana je u trećem licu, no klasično autorsko pripovijedanje sveznajućeg pripovjedača inovirano je uvođenjem tkz. lika-reflektora (Đuke Begovića) kao medij opažanja koji omogućuje autoru slobodu kod iznošenja misli, stanja i reakcija glavnog lika, što je omogućilo ne samo prikaz unutarnje perspektive i direktnog opažanja, doživljaja i dilema glavnog lika, nego ujedno i autorovu identifikaciju s likom što je istovremeno pojačalo dojam iskrenosti i neposrednosti. Jezik autora i Đuke Begovića se ne razlikuje; obojica imaju obilježja lokalnog slavonskog idioma, zbog čega prevladavaju slavonizmi, provincijalizmi, barbarizmi, arhaizmi i sl. Dakle, korištene su pripovjedne tehnike koje su usmjerene isključivo na ocrtavanje karaktera glavnog lika Đuke Begovića, tipičnog lika moderne sličnog Andrijaševiću iz Nehajeva romana *Bijeg* po svojim obilježjima i samoanalizi. Kompozicija romana također je moderno osmišljena jer se udaljava od tradicije nizanja događaja kronološkim redom pa se tako neprestano miješaju događaji iz prošlosti i sadašnjosti uvjetovani sjećanjima glavnog lika. Sam početak romana započinje „in medias res“, povratkom Đuke iz mirovitičkog zatvora nakon četiri godine tamovanja zbog ubojstva oca; prva četiri poglavlja bazirana su na retrospektivnim scenama iz djetinjstva i

mladosti, te odnosom između oca i sina, svađe, tučnjave i događanjima koji su kulminirali Đukinim zločinom (tek nas četvrto poglavlje vraća u sadašnjost, u život glavnog lika nakon boravka u zatvoru). Važno je istaknuti impresionističke opise personificirane prirode, te impresivne stillizirane opise krajolika koji korespondiraju unutrašnjim stanjima glavnoga lika (stopljenost s prirodom u kojoj pronalazi jedino istinsko zadovoljstvo i utjehu). Takvu povezanost čovjeka s prirodom mogli smo približno pronaći još kod romantičara koji su svoju inspiraciju i utjehu tražili u ljepoti i uzvišenosti koju priroda nudi. Iako je krajolik koji Kozarac opisuje predivan, ljudi koji tu obitavaju narušavaju tu lijepu sliku svojim nemoralnim, razuzdanim ponašanjem, zapostavljanjem rada i odavanju užiticima poput alkoholizma, preljuba, rasipnosti i sl. Opisom društvenog ambijenta, Kozarac nam ukazuje na moralno propadanje mjesta i njezinih ljudi pa su tako njegovi likovi uglavnom prikazani kao neradnici, pijanci, preljubnici, zapravo najniži sloj društva. Tu također navodi snažan element koji itekako pridodaje propasti pojedinca, a to je motiv krvi, tkz. „gnjile krvi“. Krv je ona koja obilježava Kozarčevog Slavonca, koja uvjetuje njegove likove poput Đuke Begovića, jer joj se ni veliki Đuka ne može oduprijeti, niti od nje pobjeći. Tom nasljeđu „gnjile krvi“, Đuka pripisuje sve: svoje ekstremne obrate i prevrtljivost, neobuzdane žudnje i strastvenu erotičnost, poriv za dokazivanjem da je „pravi bećarac“, naposljetku i rušenje morala i braka, te moralnih vrijednosti općenito, a sve to zbog vlastitog zadovoljenja. Zbog svih navedenih primjera, završetak romana nam je još i zanimljiviji jer je Kozarac ostavio kraj otvorenog tipa, dakle neodređen, te time ostavio čitatelju da razmišlja postoji li šansa za ikakvom promjenom glavnog lika (budući da je dotakao svoje dno i završio ironično, radeći kao sluga čovjeku kojeg je prezirao):

„Nego, bogzna, hoće li on u tome završiti. Teško je to raditi na Đuki Begoviću. Ne da se to. Zagonetka je on. Možda će se on i opet izmijeniti, možda već sutra, prekosutra... Možda

će se i opet dati na opijanje i bećarovanje, a pošto ne ima imetka i, varati će, krasti će...

Možda će...“ (Kozarac, 1996:85)

Možemo vidjeti da je Đuka propao čovjek koji je potrošio sav imetak, no pripovjedač nam ipak ovim posljednjim rečenicama ostavlja odabir i mogućnost promjene za glavnog lika što je svakako u skladu s njegovom nepredvidivošću. Na nama je sada da analiziramo njegov put i procese koji su ga doveli do ovakvoga kraja putem psihoanalitičkog pristupa književnom tekstu bazirajući se prvenstveno na Freudov model psihoanalize.

3. TEORIJA PSIHOANALIZE

Uvod u kasniji nastanak psihoanalize kao nove teorije proučavanja ličnosti čovjeka, čiji je začetnik glasoviti Sigmund Freud krajem devetnaestog stoljeća, najprije nalazimo u vrijeme romantizma (18. stoljeće). Romantizam je stavio značajan naglasak na individualizam; na osjećaje i intuiciju pojedinca koji su bili važniji od razuma i logike, odnosno koji su direktno utjecali i prethodili određenim procesima misli i djelovanja pojedinaca. Tada se zaronilo više u unutrašnji svijet i svijest pojedinca, te zanimanje za njegova duševna stanja koja čine temeljnu podlogu i karakteristiku psihoanalize kao kliničke teorije proučavanja ličnosti. Zahvaljujući bečkom liječniku Sigmundu Freudu koji je tvrdnju romantičara da je (samo)svijest osobe pokretač njegovih aktivnosti proširio na postojanje savjesti (superega), svijesti (ega) i onoga nesvjesnoga (ida), jer samo svijest (koju dakle čine naši osjećaji i misli) nije jedini čimbenik koji utječe i određuje naše djelovanje i ponašanja. Psiha čovjeka mnogo je složenije sastavljena (gore navedeni: id, ego i superego) i na nju utječu kojekakvi faktori još iz najranijeg djetinjstva, odgoja, okruženja, društvene i kulturne vrijednosti mjesta i vremena kojem osoba pripada i koji

tvore njegove osobine, kako na svjesnoj tako i na nesvjesnoj razini. Od onda je pojam nesvjesnog došao do izražaja i dobio na većoj važnosti, te postao jedan od glavnih temelja proučavanja psihoanalitičara.

3.1. Freudova teorija psihoanalize

Psihoanaliza koja je svoje djelovanje započela u kliničkoj terapiji tako što se poticalo pacijente da pričaju o svojim osjećajima i unutrašnjim proživljavanjima, kasnije je pronašla i svoje mjesto unutar književnih interpretacija teksta. Zahvaljujući Freudovom zanimanju za nesvjesno kao najvećem i najvažnijem dijelu čovjekove ličnosti, duboko skrivenom u njemu, danas razlikujemo tri razine ljudskog uma: svjesno (super-ego), predivjesno (ego) i nesvjesno (id). Veliki dio naših potisnutih osjećaja, poriva i težnji za ljubavlju ili mržnjom odnosno destrukcijom, smješteno je u nesvjesnom dijelu (tkz. id). Prema tome id predstavlja onaj dio ličnosti koji je određen nesvjesnim nagonima kojega čine: libido (eros) i destrudo (thanatos), ili jednostavnije rečeno, nagonu za održavanjem života i ljubavlju, Freud suprotstavlja nagon za destrukcijom (smrću). Oni čine energetska osnovu psihičkog funkcioniranja individue koji se temelji na dvama principima: principu zadovoljstva i principu realnosti. U psihoanalitičkoj teoriji prihvaćeno je vjerovanje da se tok psihičkih procesa pobuđuje neprijatnom napetošću zbog čega se automatski regulira principom zadovoljstva upravo da bi se smanjila ta napetost tako što se izbjegne nezadovoljstvo ili pak stvori zadovoljstvo (Freud, 2006: 7). Međutim, dio elemenata i nagona (misli se prvenstveno na seksualne nagone) koje čovjek potiskuje u nesvjesno najčešće dolazi radi strogih normi koje je društvo postavilo i kojih se treba pridržavati, zbog čega pojedinac (ali u konačnici i cijelo društvo prema Freudu) nema drugog izbora nego ih potisnuti, a takav oblik potiskivanja nazivamo represija. U slučaju kada su ti porivi i nagoni toliko snažni da se ne mogu potpuno

potisnuti i odbaciti dolazi do procesa sublimacije, odnosno zamjene nagona nekim društveno prihvatljivijim oblicima pa tako često likovna umjetnička djela kao i sama književnost igraju važnu ulogu u sublimaciji nagona. Međutim, nesvjesni porivi o kojima Freud govori rezultat su bioloških poriva koji svaki čovjek ima, ili pak doživljenih trauma iz djetinjstva koje se nastoje potisnuti. Zato Freud veliku pažnju posvećuje događajima u djetinjstvu kojima pridaje izrazitu determinističku ulogu u razvoju ličnosti; od bioloških radnji do otkrića užitaka i spolnosti što je prema njemu osnovni nagon. To dakle obuhvaća procese u najranijoj dobi dok je dijete još u simbiotskom odnosu s majkom, kada ono siše mlijeko iz majčinih grudi i otkriva da je ta biološka potreba ujedno i užitak. Erich Fromm koji se također bavio proučavanjem psihoanalize i Freudovih teorija, u svojoj knjizi *Kriza psihoanalize* daje dobru usporedbu: „*Potpuno u skladu s popularnom podjelom nagona na glad i ljubav, Freud je prvotno pretpostavio da kao realni pokretači čovječjeg psihičkog života djeluju dvije grupe nagona: nagon za samoodržanjem i spolni nagon*¹“ (Fromm, 1980: 7). Prema tome vidimo da se dijete vodi 'načelom užitka' i tada se počinju formirati libidozni nagoni koji su okrenuti zadovoljavanju istih. Do formiranja identiteta (odnosno ega) dolazi tek kada se nadiđe edipovski kompleks. Ego nam zatim predstavlja središnji dio ličnosti koji ima dvije osnovne funkcije: održavanje odnosa s realnosti i kontrolu nagonskog funkcioniranja. On je taj koji usmjerava ličnost prema napretku, koji kontrolira i usmjerava id, koji ima sposobnost da trpi i odgađa napetost, koji razlikuje stvarnost i fikciju, ali koji u konačnici ne može funkcionirati bez ida. Potom na red dolazi dio ličnosti koji se najkasnije razvija procesom socijalizacije, tkz. super-ego, odnosno kada dolazi do formiranja savjesti što predstavlja moralni dio ličnosti (sa sobom nosi odgovornost prema ispunjavanju društveno zadanih normi pritom razlikujući dobro i loše, te vjeri i moralnim vrijednostima općenito). Super-ego prema Freudu svoj nastanak i djelovanje zahvaljuje

---

¹ On (Freud) je energiju sadržanu u spolnim nagonima označio kao libido; za razliku od nagona za samoodržanjem, spolni nagoni više su fleksibilni jer se mogu odgoditi, potisnuti, sublimirati tj. zamijeniti (u konačnici se i oni moraju zadovoljiti makar u minimalnoj količini)

emocionalnim odnosima između djeteta i roditelja i temelji se u potpunosti na nagonima (Fromm, 1980: 31).

S obzirom na to da je kroz povijest ljude vodila želja i potreba za radom, time su ostale potrebe primjerice za zadovoljstvom i užitkom bile potisnute. Freud te unutarnje potrebe i porive naziva 'načelom užitka' koje je zamijenjeno primjenom 'načela stvarnosti'. Dakako da takva potiskivanja pridonose povećanju napetosti koje se treba u jednom trenutku osloboditi, te ona, ovisna o svojoj jačini, mogu kod čovjeka izazvati neuroze i histerije.

Činjenica je da je naš um složen i moćan alat koji funkcionira na tri razine i koji kontrolira naše ponašanje i procese donošenja odluka, te da većina naših misli proizlazi iz svjesnog uma, no nikako ne treba zanemariti veliki dio koji se odvija i na nesvjesnoj razini. Freud je smatrao da nesvjesno utječe na ponašanje i reakcije, iako ljudi nisu ni svjesni tih utjecaja. Upravo je zato Freud najveću pažnju posvetio nesvjesnom dijelu uma i libidu (izvoru seksualne energije). Stoga u psihoanalitičkoj teoriji osobnosti, Freud nesvjesni um definira kao skladište sjećanja, misli, osjećaja i poriva koji su izvan dometa svjesnog uma, te su velikim dijelom potisnuti upravo iz razloga što se većina sadržaja smatra neprihvatljivim ili neugodnim (poput osjećaja boli, tjeskobe, sukoba). Ideja da postoje sile izvan naše svijesti postojale su već od prije, no Freud je tu ideju popularizirao i učinio temeljnom komponentom svoje psihoanalitičke teorije.

3.2. Frommova teorija psihoanalize

U svojoj knjizi *Kriza psihoanalize* Fromm tu teoriju objašnjava kao prirodnoznanstvenu, materijalističku psihologiju koja ukazuje na potrebe i nagone kao pokretače čovjekovog ponašanja (Fromm, 1980: 7). Psihoanaliza je pokazala kako je čovjekova svjesna psihička aktivnost zapravo manji dio njegovog psihičkog života, jer su mnogi impulsi ponašanja

nesvjesni. Fromm također ističe način na koji Freud vidi nagonску структуру pojedinca koju uvjetuju dva faktora: „njegova naslijeđena psihička konstitucija i njegovo životno iskustvo, prije svega iskustvo iz ranog djetinjstva“ (Fromm, 1980: 8). Stoga je zadatak psihoanalize da istraži i razotkrije utjecaj životnog iskustva na naslijeđenu nagonску konstituciju (Fromm, 1980: 8). Fromm tvrdi da ova metoda vrijedi jednako za psihički život zdravih ljudi kao i onih bolesnih (npr. neurotičara), jedina razlika između neurotičara i „zdrave“ osobe je u uspješnijoj prilagođenosti nagonске strukture životnim potrebama, dok su se kod neurotičara pojavile određene zapreke koje se nisu prilagodile stvarnosti na odgovarajući, odnosno zadovoljavajući način. Kako smo poviše mogli uočiti, Freudove teorije većinski su utemeljene na dualizmu životnih procesa. Jedan od takvih kojega Fromm smatra promašenim jest onaj koncept o unutrašnjem sukobu unutar bića - o nagonu za životom (eros) i nagonu za smrću (thanatos); prvi je Freud poistovjetio sa seksualnim nagonom te je on u sebi nosio proturječnost ljubavi i samoodržanja, a drugi koji je nosio strast za destruktivnošću nikako ne treba stavljati u istu kategoriju s nagonom za smrću (Senković, 2007: 61). Senković dalje navodi tri oblika agresivnosti što ih je Fromm uočio: impulsi okrutnosti (temeljeni na instinktu samoočuvanja i prepoznavanju stvarne opasnosti i time neovisni o seksualnosti), sadizam (čin uništavanja i mučenja je požudne seksualne naravi i neseksualnog instinkta smrti, te narcisoidna agresivnost (bez ikakvog seksualnog cilja, želja je za svemoći). Valja također napomenuti - „*Ako je životu svojstvena tendencija k usporavanju i vremenom k smrti, onda to treba razlikovati od aktivnog impulsa za uništenjem*“ (Senković, 2007: 61).

Međutim, kao jedna od ključnih razlika ove dvojice psihoanalitičara i njihovih teorija jest njihov pristup; Freud je bio više usredotočen na unutarnje psihološke konflikte i nesvjesne procese, dok je Fromm veći naglasak stavljao na društvene i kulturne utjecaje pojedinca. Frommov pristup više je humanistički orijentiran, kombinirajući pritom psihoanalizu s humanističkom filozofijom s naglaskom na kulturne i društvene faktore u oblikovanju ličnosti. Tako valja

istaknuti važan primjer uloge obitelji u ranijem periodu djetinjstva pojedinca koju Fromm objašnjava u svojoj *Krizi psihoanalize* navodeći:

„Prvi odlučujući utjecaji na dijete koje raste jesu obiteljski, ali cjelokupna obiteljska struktura, svi njeni tipični unutarnji emocionalni odnosi i svi odgojni ideali koje utjelovljuje uvjetovani su opet društvenom i klasnom pozadinom obitelji, odnosno socijalnom strukturom iz koje je proizašla. (Emocionalni odnosi između oca i sina potpuno su različiti, npr., u obitelji koja pripada građanskom, patrijarhalnom društvu nego odnosi u „obitelji“ koja pripada jednom matrijarhalnom društvu). Obitelj je medij u kojem društvo ili društvena klasa udara pečat svoj esecificne strukture na dijete, a odatle i na odraslog čovjeka. Obitelj je psihološka agentura društva.“ (Fromm, 1980: 13).

Dakle, Fromm smatra da je Freud uspostavio hipotezu o nepromjenjivosti čovjekove naravi, stalno određenog konfliktno suprotstavljenim nagonima kojega nesvjesno uvelike determinira, ali ne u potpunosti jer um ipak može ostvariti određenu kontrolu (Senković, 2007: 66). Fromm je s druge strane vjerovao da su ljudska bića slobodna i kreativna, da se čovjek razvija iz vlastitih interesa, da optimalno pokušava razviti svoje libidinozne nagone, te da teži samoostvarenju, samorazumijevanju i osobnom rastu. Tako bismo mogli reći da je Freudova psihoanaliza više klasična jer se bazira na unutarnjim konfliktima i nesvjesnim nagonima, dok je Frommova više humanistička, upravo zato što stavlja veći naglasak na svjesne misli i osjećaje, te na sposobnost pojedinca da donosi racionalne odluke preuzimajući odgovornost za svoj život.

4. PSIHOANALITIČKE TEORIJE LIČNOSTI NA PRIMJERU ĐUKE BEGOVIĆA

4.1. Podvojenost (splitting)

Karakteristike ličnosti određene su mehanizmima obrane koje osoba koristi. Na osnovu poznavanja mehanizma obrane koje pojedina osoba koristi možemo zaključiti o bitnim aspektima njene psihičke strukture. Zašto neka osoba koristi određene mehanizme obrane određeno je specifičnim individualnim razvojem odnosno tačkama fiksacije tijekom psihoseksualnog razvoja. Ovdje izdvajamo obrambeni mehanizam podvojenosti ili tkz. splitting (često se povezuje s graničnim poremećajem ličnosti) koji uključuje crno-bijelo razmišljanje tj. da osoba vidi određene situacije i pojedince kao potpuno dobre ili potpuno loše, bez nijansi između, a koristi se kao način suočavanja s osjećajem odbacivanja ili povrede. Ovaj mehanizam izrazito utječe na međuljudske odnose jer dovodi do naglih promjena u percepciji drugih ljudi, zbog čega ove osobe imaju poteškoća u održavanju stabilnih i zdravih odnosa zbog ekstremnih promjena u mislima i osjećajima. Podvojenost je sedamdesetih godina 19. stoljeća također opisao Hyppolyte Taine kao rascjep (podijeljenost) uma, odnosno postojanje dvije misli, volje i različitih radnji istovremeno unutar pojedinca koji je svjestan jednog uma, a nije svjestan drugog. U psihoanalitičkoj teoriji to funkcionira kao mehanizam obrane koji se manifestira u podijeljenosti doživljaja sebe i drugih osoba ili objekata. Dobar primjer koji koristi ovaj obrambeni mehanizam upravo je naš glavni (anti)junak Đuka Begović, što možemo vidjeti u nekoliko sljedećih primjera:

"Okrenuo se licem nebu i što je duže tako ležao motrio to istom ozareno nebo sa bijelim strikama (...) - bilo mu je sve ugodnije, toplije, lakše. (...) - usjeo mu na lica, na oči i na usne smijeh, a i umalo da se nije rasplakao. Genuće nekakvo bujalo u njemu..." (Kozarac, 1996: 4)

Iz odabira riječi "na lica" možemo već vidjeti tu namjeru pisca koji ukazuje na to da lik Đuke Begovića ima najmanje dva lica, te da se radi o dvojstvu: u jednoj je osobi i bećar i patnik, i moralni prijestupnik i pokajnik. Vidimo dakle složenu psihološku strukturu podvojene i kontradiktorne ličnosti jer je na jednoj strani prisutna svijest o vlastitoj iznimnosti i izdvojenosti koju mu je neprestano usađivao otac - „*Jasno se vidio dječarcem, djetetom, jedincem, „jedinkom“, kako ga otac Šima nazivao.*“ (Kozarac, 1996: 5), a na drugoj strani hereditarno baštinjene sklonosti porocima primjerice alkoholu, bludu, neradu, vulgarnom predavanju životnim zadovoljstvima.

U toj razapetosti između posve oprečnih svojstava nastaju krizne situacije glavnoga lika jer je u jednom trenutku pun životne energije i volje, a već u drugom osamljen i autodestruktivan, te nesposoban prilagoditi se sredini u kojoj živi i komunikaciji s ljudima, odnosno seljanima koje naziva "blatnim dušama". Ti nam se citati pojavljuju odmah na početku romana, kada se Đuka nakon četiri godine vraća u selo i komekira:

„A nesumljivo je, i žalili bi ga oni, napućivali na bolji život. O on je htio baš tomu izbjeći. Nije ih volio, te svoje seljane, a ma nijednog jedinoga.“ (Kozarac, 1996:4).

"Ta upravo zato je i pobjegao odmah prvo jutro iz sela na taj stan, nerad sretati ljude, gledati im u oči, uzdisati iza žalobnijih poklika njihovih i odvrćati na njihova pitanja, koja bi se u prvom redu svakako ticala njegova bivovanja u kaznioni. A ljudi bi onda govorili i o njegovu ocu, radi kojeg je tamo i dospio bio. Sigurno bi i naglašavali kako je ubrzo umro iza onog događaja, tj. kad ga je on, Đuka, ošinio gvozdenim žarilom po glavi." (Kozarac, 1996:4).

„A kasnije u selu ti isti pričaju: - Lopov je on – domeće jedan. – Ajduk! – kaže drugi. – Dušmanin svojega roditelja, raspikuća itd. – veli treći, četvrti... Da takovi su oni! O, nisam ja – sudio Đuka o sebi – nisam uzalud proboravio četiri godine u kaznioni! Poznam ja njih – svoje seljane. Blatne duše!...“ (Kozarac, 1996:5).

Podijeljenost doprinosi nestabilnim vezama i intenzivnim emocionalnim iskustvima stvarajući probleme u uspostavljanju i održavanju odgovarajuće razine povjerenja u međuljudskim odnosima. Svako ljudsko biće je na kraju dana društveno biće koje želi u nekoj mjeri biti prihvaćeno, što dakle uključuje potrebu za društvenim prihvaćanjem koje je osobi s podijeljenom ličnosti teže postići i zbog toga može dovesti do nasilnog ponašanja. Takva preosjetljivost uzrokovala je pojedinca da idolizira i obezvrijeđuje ljude s kojima se okružio zbog straha od odbacivanja. U psihoanalitičkoj teoriji, to znači da postoji polarizacija ne samo u modelu „ja“ pojedinca, nego i u njihovom viđenju drugih. Čak se pokazalo da ove osobe tumače društveno prihvaćanje kao prijevaru jer smatraju da će biti napušteni ako vjeruju bilo kome oko sebe. Stoga pojedinac, izazvan tom nelagodom jer se ona odnosi na njihovo samopoimanje, može formirati takav narativ kojim bi objasnio i eksternalizirao percipiranu nelagodu, čineći je u potpunosti krivnjom drugoga. Tako je primjerice Đuka preispitivao svoj trud i rad baš kada bi htio dokazati drugima (i sebi u konačnici) da se promijenio:

„ – Nek znadu da nisam baš adrapovac, da nisam baš lola, pustaija, dušmanin svoga roditelja. Nek znadu da ću raditi – mislio Đuka u tvrdoj vjeri svoga preobraženja. (...) – Vidi se – kazao sebi – da si živio danas, radio si. I život je to svakako. I bit će samo to i u tomu životu. To i drugi vide.“ (Kozarac, 1996: 21).

No sumnja je uvijek bila jača od njegove volje za stvarnom promjenom što vidimo i u sljedećim primjerima:

„ – Čemu to?... Zašto si sad šćućuren u buđaku, sam kao prst, kao pustinjak! Drugi ljudi spavaju kao pravednici. Danju opet sjede skupa, društveno, pa pripovijedaju, puše. I život im teče lagodnije. A ti? Utamničili te drugi četiri godine, a sad – tamničiš se sam. Sam zakidaš svoj život, obuzdavaš ga i žvališ kao kakovo siroto konjče... (...) – A na što ćeš se moći obazreti? – popitkiva sebe. Vidi: teško će se naći tko će ga plakati. (...) Onda se zaveze i dalje Đuka da pita da li tko misli na njega i odmah si odgovara da nije moguće da tko misli. I to što stiče on žuljevima i znojem, bogzna tko će zgrnuti – pada njemu na um.“ (Kozarac, 1996: 23-24)

„U takovu stanju dolazili mu sati u koje se njemu ružnim činilo njegovo cijenjenje rada i izbjegavanja ljudi. – To ti pod silu radiš! Nije to svojevoljno! – kazivao sebi. – A živiti po volji, to je život – pa dokle – dotle.“ (Kozarac, 1996: 24)

Također podijeljenost može biti popraćena i potrebom za intimnošću (kasnije će biti više riječi o intimi Đuke kada se bude govorilo o njegovim odnosima s ženama), a ovdje ćemo istaknuti jedan takav primjer Đukinog pojma intime s prvom mu ženom Marijom:

„Bila je sitna, malena, mlada. I tiha, mirna je bila. Uvijek je šutjela, na psovke nije odgovarala i štogod se Đuki ushtjelo vršila je bez prigovora. Ipak mu omrznula već nakon dva-tri mjeseca. On je htio ženu snažnu, živu, ženu strasti i žudnje, ženu krvi neobuzdane, a ona je bila upravo bolesno tiha, bolesno mrtva i bestrasna. Supijan znao joj za to mnogo puta govoriti: - Grli me, gnjavi, grizi... Vidiš kako ja tebe... tako... Onda bi je razodijevao, razmrsivao joj kose i nju, nagu, dizao kao pero, prenosio kao slamku i grizao njeno bijelo meso, zubima je grizao i na njene bolne povike muklo sašaptivao: - Boli te, a?... Volim te – zato sam taki... Takva je i krv ova moja... Eto daj i ti mene: grebi me, grizi, gnjavi, bodi... Bodi!... (Kozarac, 1996: 9)

„Gnjeo bi je, tukao, grizao dalje... I već tren potom ljubio joj usne, one iste grudi, ono isto tijelo i šaptao: „oprosti“. Sad, u sjećanju na nju, svoju pokojnu Marijicu, bilo mu teško.

Duboko je uzdahnuo i pomislio u pokajničkom čuvstvu: - Dobra je bila!... Golublja krv! Duša! Al ja... ja?“ (Kozarac, 1996: 10)

U ponašanju glavnog lika možemo vidjeti imulzivnost i temperamentnost karaktera koji je nepredvidiv, hirovit, erotičan, pun strasti i životne energije, ali opet nezadovoljan, neispunjen, destruktivan, te nesposoban normalno komunicirati s ljudima s kojima je u stalnom sukobu zbog nepovjerenja i konstantne sumnje koja ga u konačnici dovodi i u sukob sa samim sobom. Taj nedostatak osjećaja odgovornosti, dovodi ga do konstantnog razbacivanja imetka i novaca, te bilo kakve svrhovitosti. Možemo prema tome i Đuku svrstati u tkz. tip suvišnog čovjeka jer sav intenzitet doživljaja na njega ostavljaju negativan utisak popraćen samouništavajućim predznakom.

4.2. Edipov kompleks

Edipov kompleks, uz Freudovu teoriju seksualnosti, čine dva osnovna načela koja pokreću tri gore spomenuta sloja ličnosti (id, ego i super-ego). Što se Freudove teorije seksualnosti tiče, možemo ukratko navesti njezina tri najvažnija aspekta: seksualno i genitalno imaju odvojena značenja (jer seksualno uključuje mnoga ponašanja koja nisu genitalna), seksualni život počinje u dojenačkoj dobi, te da seksualni užitak uključuje razvoj erogenih zona koje mogu ili ne moraju voditi reprodukciji. Da bismo bolje razumijeli Edipov kompleks, objasniti ćemo razvoj dječje seksualnosti kojeg dijelimo na sljedeće faze: oralnu fazu (u kojoj seksualna funkcija nije odvojena od unošenja hrane), analnu fazu (u kojoj se uspostavlja razlika između pasivnosti i aktivnosti preko nagona za ovladavanjem i kontrolom mišića), falusni ili predgenitalni stadij (bitan je zbog toga što korespondira s Edipovim kompleksom koji se u toj fazi mora razriješiti inače neće doći do normalnog seksualnog razvoja), faza latencije, genitalna faza. Edipov

kompleks javlja se kao temeljno načelo u tumačenju razvoja ljudske seksualnosti, a Freud ga je objasnio kao seksualnu želju koju dijete usmjerava ka roditelju suprotnog spola te neprijateljstvo i rivalstvo prema roditelju istog spola (suparniku). Naime, dijete je ljubomorno na roditelja istog spola i želi ga ukloniti, te zauzeti njegovo mjesto. Freud je ujedno i proširio značenje Edipovog kompleksa tako što je povukao paralelu između prirode i kulture na način da primjerice pojedinac koji želi ostvariti odnose s majkom zapravo želi nešto „prirodno“ i da je shvaćanje nemoći u ostvarivanju svog cilja i podređivanja ocu ustvari prvi put da se osoba susreće s autoritetom, tj. zakonom koji spriječava njegove nagone. Stoga, to djetetovo shvaćanje i prihvaćanje uloga, neostvarena želja i potisnuta energija predstavljaju na jedan način prijelaz pojedinca iz prirodnog u društveno stanje. U fazi edipovskog kompleksa, postajemo i konstituiramo se kao subjekti. Prema Freudu, edipovski kompleks nije kompleks kao svaki drugi, nego struktura odnosa po kojoj postajemo onakvima kakvi jesmo. Edipov kompleks također označava početak stvaranja moralnih osjećaja, savjesti, poštivanja zakona i svih oblika društvenih i vjerskih normi. Sveukupnost kulturnog područja u širem (i višem) smislu, na jedan način rasterećuje pojedinca u njegovoj uvjetovanosti libidom, te služi kao zaštita čovjeka od čiste prirode u njemu i kao regulator međuljudskih odnosa (Senković, 2007: 57). Zato i postoji trajna napetost između principa ugone i zahtjeva kulture, jer s jedne strane kultura je ta koja rasterećuje pojedinca, ali ga isto tako i ograničava tražeći od njega potiskivanje ili poricanje nagona. Tako možemo reći da se teorijski koncept Edipovog kompleksa sastoji u oblikovanju ljudskog identiteta koji se objašnjava u odnosu prema kategorijama zabranjenog užitka, nesvjesne žudnje i zakona jezika kulture što je također u temelju modernističke književnosti (Vuković, 2012: 275).

Nakon što smo pobliže objasnili pojam Edipovog kompleksa, sada ćemo nastojati dati odgovor na pitanje je li glavni lik Đuka Begović, edipovski junak ili ne?

Freud možda i jest formirao Edipov kompleks kao odgovor na pitanje ljudske žudnje, no ovdje se na edipovski tip junaka manje odnosi opisana činjenica nesvjesne seksualne žudnje prema majci i suparništvo s ocem, već obilježje zaglavljenosti u kompleksnim strukturama odnosa poput kralja Edipa, u smislu iznošenja sile njezina označiteljskog djelovanja (Vuković, 2012: 277). Vuković u svom obrazloženju dalje navodi: „*Đuka je sličan Edipu u onoj mjeri u kojoj njegov životni put prati putanju (razorena) identiteta. Ako je priča o Edipu zapravo priča o ljudskom podrijetlu u čijem je temelju realizirana žudnja, onda roman o Đuki Begoviću tu priču gotovo doslovno ponavlja*“ (Vuković, 2012: 279). Narativ nam započinje opisom Đukina povratka iz tamovanja nakon ubojstva oca, ali nas konstantno vraća u prošlost i razvoj događaja gdje se i njegova sudbina zapisala. Tako navodimo jedan od primjera Đukina propitkivanja samoga sebe: „*– Kako sam ja?...Kaki sam to... ah....kaki? – zamišljao on. – Trideset godina preživio, pa u čemu, pa u što? Šta je bilo to sa mnom?!... Šta?... Pa svašta je bilo... I bit će još! Tako je to... to, taj život.*“ (Kozarac, 1996: 5). Đuka Begović kao naš višeznačni junak, prikazan kao nezaustavljiva nagonaska sila, ima jedno glavno obilježje koje treba istaknuti, a to je strastvena neukrotivost njegove uzavrele krvi. Sam lik ju je u nekoliko navrata isticao te okrivljavao za sve porive i negativne ishode koje je na njemu ostavila, primjerice kada razmišlja o svojim odnosima s ženama:

„*- A šta ti radiš? Šta ti radiš s tuđom ženom? – pitalo nešto u njemu. (...) I on kao čuje glas, a nigdje ni žive duše. Svagda pak počuti, pa i sad je počutio da se tu radi o opstojnosti nečega u njemu što se diže nad njegove misli i što sudi o svim njegovim činima. (...) Je li to duša, je li razum – nije znao reći. Jer on je u sebi i razum i dušu predočivao kao nešto jedinstveno, cjelovito. Njemu je to, razum i duša, bilo – krv. I umiranje čovječje on je vidio u ohladnuću krvi. Krv mu je bila pokretač života.*“ (Kozarac, 1996: 46).

To nasljeđe „gnjile krvi“ svojih predaka, posebice oca, razlog je zbog kojega se Đuku Begovića dovodi u relaciju s Darwinovom teorijom hereditarnosti. Iako on ubija svog oca Šimu,

oslobađajući se patrijahalnog odgoja i otvarajući si vrata neograničenim užiticima, on si taj užitek zabranjuje i time ograničava mogućnost njegovog ostvarivanja. Valja naglasiti da si Đuka najprije postavlja egzistencijalna pitanja o identitetu, a tek kasnije se vraća na priču o ubojstvu u svega par opisanih rečenica mutnog sjećanja i time postavlja temeljni mit budućnosti. Potom se otkriva istina iza načela nezasićene žudnje njegovog sadašnjeg života. Nepobitna je dakle još jedna paralela koju ovaj roman povezuje s pričom o kralju Edipu, a to je ona o ljudskoj spolnosti koja je dominantna tema Kozarčeva djela. Prekoračujući zakon jezika i kulture, lik odnosno identitet Đuke Begovića uspostavljen je i razgrađen u paradoksalnom odnosu viška užitka koji se pojavljuje kao manjak društvene uklopljenosti. „Taj ga višak manjka, promatran iz perspektive društvenih sustava, osobito ekonomije i religije“ (Vuković, 2012: 275). Njegova žudnja nije strukturirana i uravnotežena kao kod drugih ljudi, kod drugih seljana, već kao da je puštena s lanca:

„Nigdje nije mogao naći mira, spokojstva. Iz birtije je letio kući, od kuće u birtiju ili na divan, ili baš i u čije gumno na domjenak, volišanje s kakovom snašom. I dok bi obujimao rukama kakovu ženu punu mesa i cjelivao joj požudno usne, i onda bi ga tek potreslo to... ta pomisao o sudbini.“ (Kozarac, 1996: 52).

Vuković za pojavu žudnje kaže da ona „*nastaje kada izvorni gubitak užitka subjekt počne nadomještati kružnim kretanjem po lancu označitelja ili objekata od kojih ni jedan ne može kompenzirati nastalu prazninu ili manjak*“ (Vuković, 2012: 282), što kod Đuke Begovića rezultira viškom užitka koji postaje nesnosan te društveno neproduktivan.

Ako smatramo da je Đuka svoj život živio poput pravoga bećarca (kao slavonski kralj Edip), onda je i on poput Edipa bio proklet i osuđen na propast zbog svoje krvi, „*sputan zakonom koji je nesvjesno slijedio i onda kada se činilo da ga u potpunosti krši*“ (Vuković, 2012: 284).

4.3. Utjecaj očevog odgoja na svjetonazor Đuke Begovića

Od svih odnosa u romanu, vjerojatno je najdetaljnije prikazan Đukin odnos s ocem koji je ujedno i najkompleksniji. Svi propali Đukini odnosi, propali su upravo zbog lošeg očevog primjera kojega je imao u djetinjstvu, a smrt njegove majke kada je Đuka imao tek pet godina, samo je podcrtala i presudila negativan utisak koji će ga označiti za ostatak njegova života. Đuka je bio jedini Šimin sin i to je bilo dovoljno da ga veliča, jer je on nastavak njegove loze, njegova bečarska krv. Da bi mogli bolje razumjeti Đuku, ukratko ćemo prikazati njegovog oca jer je njegov način ponašanja, odnosa s ljudima, s ženama, bio glavni čimbenik u izgradnji Đukina karaktera:

„A otac Šima, krupan, crvenolik, ali lijep, gnjio, odan piću. Radio je samo toliko koliko je baš nužno bilo. (...) Nedjeljama i svecima i kroz cijelu zimu išao danomice ili po selu na razgovore ili po birtijama na pijuckanje, a u doba poklada eno i kerio se. Pa i njega, svog „jedinka“, vodio sa sobom. I opijao ga da je svijet sve zakretao glavom. (...) – Eto, što je moj jedinak!... Taj zna – ko veliki!... Pametnjak je on!... (...) – Udri to staklo!... Udri!... Ti si Šimin sin! (...) Pokaži šta Šimin sin može. Ima Šima novaca... Ne sidi on ko kvočka na njima. Nisu oni njegov gospodar, već on njihov!... Šta novci – novci nisu ništa!“ (Kozarac, 1996: 5-6).

Iz svega nekoliko redova rečenica možemo vidjeti Šimino izdvajanje i uzdizanje svoga sina iznad drugih. Vidimo odgoj koji je baziran na kompletnoj slobodi u kojoj Đuka može raditi što mu se prohtije samo zato što je on sin velikoga Šime što nam dokazuje Šimin stav o Đukinom obrazovanju: „ – Što će sin Šime Begovića u školi! Da žulja kosti?... To može na stolcu i kod kuće. Neće on nikad biti ničiji sluga, već svoj gazda, pa šta će onda – njemu, jedinku Šime Begovića – škola!?...“ (Kozarac, 1996: 6)

Međutim, izdvojila bih poviše zanimljiv odabir riječi koju otac predstavljajući Đuku koristi – svojom „jedinkom“; upravo je tako Đuka sebe percipirao, kao jedinku kojoj nema sličnih na

svijetu (ili je on barem nije upoznao), što je igralo veliku ulogu u njegovoj karakterizaciji koja mu je postala moto života. Zbog toga se, prvenstveno na nesvjesnoj razini, a potom i na svjesnoj, poprilično buntovnoj razini, izdvajao od ostatka ljudi iz svoje okoline i sebi davao to za pravo, kao u sljedećem primjeru:

„Vi ste živjeli – kaže im Đuka – uvjereni u duši da živite dobro i valjano jer živite kako živi vaš komšija, vaše selo, vaš kraj. Vi ste živjeli iz ugledavanja u druge. Da su drugi drugače živili, i vi bi. To je to. – A ja? – kaže Đuka za sebe, kaže, on je živio zlom hotimice, znajući da je taki život zlo. Veli: živio je ne osvrćući se na druge, ne gledeći živi li još tkogod kako on. Njega je, istina, vazda nešto nagonilo na takav život. Ali tko će reći da je morao slušati. – Nisam morao – kaže zato on – a slušo sam. – Zašto? Zato što sam taj prišaptivač bio ja sam. – Veli: slušao je sebe. Njegov život, njegove je volje. U njih toga nije, a u tom je njegov život nad njihovim.“ (Kozarac, 1996: 31).

Isti „superiorni“ stav, Đuka je imao i kada su u pitanju bili odnosi sa ženama. Đukin je otac (nakon što je Đuki umrla majka koje se jedva i sjećao), izmijenio preko deset žena. Odmalena Šime ga je učio „pravim manirima“ ponašanja: *„I uzme ga upućivati da štiplje cure i snaše... - Ded ovu, Đuka, ovu garavu... amen joj njen... Ded, de, uvati je... krst je utuko!“* (Kozarac, 1996: 6).

No jedan je događaj iz djetinjstva, za vrijeme poklada kada je Đuki bilo petnaest godina, označio prekretnicu u Đukinom poimanju žena koja je nakon toga bila svedena isključivo na ispunjavanje jednog jedinog važnog zadatka – onoga o seksualnom zadovoljstvu:

„ (...) kad su došli napiti kući – pijan se otac uvalio u postelju kraj pijane takove žene i ona se morala tamo razmiljivati i svašta je bilo... A otac Šima još i pregrizavajući govorio s kreveta: - Samo budi taki... bečar ko ja-a... Zna-aćeš da si živio! Da-a!...“ (Kozarac, 1996: 8).

Stoga možemo zaključiti da je Šimin odgoj zapravo od Đuke učinio čovjeka primitivog ponašanja, neradnika i razvratnika, provodeći dane kao i otac mu – u birtijama, opijajući se. Kako je obojicu gonila ta snažna, slavonska, uzavrela krv, oni su se stalno sukobljavali, sve dok posljednji sukob nije rezultirao Đukinim ubojstvom oca:

„ – Udri, kukavni sine... Sram te bilo!... Zaš' ne udariš, a? – vraćao Šima. - Bež'! - Neću! - Čuj! - Neću! - Kažem ti... - Pa? - Uh!... - Kukavi... Đuki se zacrnilo pred očima... Polako je bio ispružio ruku prema ognjištu, uhvatio gvozdeno žarilo podigao ga, svom silom pustio i – prekinuo ocu riječ na usnama. Žutkasta ćela sijeda starca samo se muklo ozvala i oblila usirenom crnom krvi --- “ (Kozarac, 1996: 12-13)

Međutim, ubojstvo oca nije izbrisalo trag koji je on na Đuki ostavio. Koliko god ga se u tjelesnom obliku riješio, u duhovnom i u mentalnom obliku, Šima bi mu se tu i tamo ukazivao:

„ A kad god bi pogledao na klupu u pročelju stola sjetio bi se i oca Šime. Tamo je onaj uvijek sjedao. I po ručku eno, ne dižući se nego tek okrenuvši se, otvarao je dolapak za sobom u zidu, vadio iz njega spretanj sačuvanog domaćeg duhana, sitno ga rezuckao na stolu, izrezuckan kupio među prste desne ruke i turao u lulu, a zaostalu prašinu sebi u nos. “ (Kozarac, 1996: 50)

Đuka ga se nikada nije mogao u potpunosti riješiti, niti izbaciti iz sebe. Ipak je Šimina krv tekla njegovim venama i time ga zauvijek obilježila.

4.4. Prikaz i odnos Đuke prema ženama

Prije svega valja naglasiti da su likovi žena plošno karakterizirani, dakle bez ikakve dublje psihološke analize, a jedino što nalazimo o njima jest u prikazu Đukinog razmišljanja i

komentara. U njegovim očima one su bezvrijedne toliko da sebi daje za pravo igrati se s njima za svoje zadovoljstvo (ovdje se misli isključivo na seksualno zadovoljstvo). Žene smatra toliko lošima, jer većina vara svoje muževe čak i one koji se za njih brinu, pa zašto se onda uopće i truditi oko njih. Njegovo zanimanje za žene bazirano je prvenstveno za njihovu tjelesnost, stoga su prikazane kao „objekti za užitek“ i nerijetko poprimaju ulogu ljubavnice i statista u romanu bez značajnog utjecaja na razvoj radnje. U odnosu prema ženama vidimo Đukinu nemogućnost trajnog vezanja, razuzdanost i brutalnost kod erotskih scena čime je naglašena i nasljedna crta ličnosti s obzirom na to da mu je i otac bio razvratnik (s njim se natjecao za istu ljubavnicu krčmaricu zbog koje je i došlo do velike svađe između njih dvojice, a naposljetku i ubojstva u afektu), kao i same prevrtljivosti osjećaja koji počinju iz strasti samog uzbuđenja zavođenja, koji se nakon prvotnog uzleta pretvaraju u zasićenje, dosadu i nezadovoljstvo. Zbog toga su sve te veze kratke, ali burne, sve u svrhu zadovoljavanja primarnog seksualnog nagona (libida) i kasnijeg hvaljenja svojim uspjesima (isticanje ega) kojima želi opravdati svoju iznimnost u usporedbi s drugima (super-ego):

„- Ja i vi..., ha... ha!... – govorio im zato. – Koliko li sam samo cura izminjao! Idem dvi-tri nedilje k jednoj, idem dotle dok je ne oblažem, ne obljubim, a onda opet drugoj... Eto vam Kaje Zokine, Đenke Meseljeve, Željanka Filakove. Hoćete li žena: eto birtašica Julka, obadvi Čurićeve, Labrdanove i druge. A vi?... Vi ste se kroz cilu mladost držali jedne, ko pijan plota. Vi ste se curama samo ulagivali, vi ste ih samo mitili, mazili se s njima, a ja – ja sam ih i tuko. Tuko sam i šački i ularom i što sam dohvatio. One su bile vaše dok im se svidjelo, a moje su bile jer su se bojale, jer su strepile preda mnom, jer su morale. To je bila razlika, didaci moji!... da. Ja joj za svaki poljubalj dadem šakom u rebra i još mora kazati da joj i to slatko, a vi ste svaki poljubljalj i ogrljalj plaćali medenjacija i ženidbom! I još su vas varale...“ (Kozarac, 1996: 30).

Đukini ljubavni odnosi (ako ih se može tako nazvati), čine važnu komponentu njegova života – tu su uvršteni da bi ispunili osnovni seksualni nagon (odnosno zadovoljili libido). Tako u romanu nalazimo povećani broj erotskih scena, a budući da je Đuka bećar kao i njegov otac, mora očuvati tu sliku i očev obraz. Stoga nije nikakvo iznenađenje ili problem ako takav jedan bećar ima više žena, nego baš naprotiv, tim je i poželjnije. Na taj se način o njemu više priča u selu, on biva nekakva središnja bitna ličnost. Makar i po lošem, on ostaje primijećen i zapamćen što u konačnici i jest Đukin cilj.

Kako Nemeć u svom radu *Još o Đuki Begoviću* dobro navodi: „*Đukine su veze sa ženama burne, kratkotrajne, lišene bilo kakve dublje ljubavne osnove, svedene gotovo isključivo na seksualni kontakt i zadovoljenje primarnog nagona*“ (Nemeć, 2012: 290). Također Đuki nije predstavljalo nikakvu prepreku ili problem kada bi žene bile zauzete, udane ili imale obitelj, on bi uzeo sebi sve što mu se oku sviđi. Takav je i primjer birtašice koja je imala muža:

„ – *Kako li ću se s tobom naći, a? – pitao i dodao onda glede muža njezina, birtaša: - Šta s njim? – Lako za nj! – odvrtila birtašica i da to dokaže, povukla Đuku u svoju sobu, a kasnije... kasnije mu i pred mužem sjedala u krilo, gladila ga po kosi, milovala po obrazima, šaptala koješta i grohotala razuzdano. I na muževe oči odlazila s Đukom u svoju sobu, otud ga istom jutrom ispuštala.*“ (Kozarac, 1996: 11)

Posljednji primjer koji zaokružuje besramnost njegovog karaktera i nemorala jest kada ulazi u incest s rođakinjom Olom na proštenju:

„ – *Olo! Čuj... - šaputao on, cjelivao joj usne i povlačio ruku njedrima. – Ipak... ipak, šta si ti to naumio! – trzalo se podjedno u njemu. – Nekoje ti tetke ona je kći. I uvijek ste se vladali kao rodovi, a sad bi ti... Ipak – dignutu ruku nije povukao natrag. Gdje bi to jedan Đuka Begović učinio! Nije on vičan uzmaknuti, suspregnuti se, obuzdati*“ (Kozarac, 1996: 67).

Ta prokleta slavonska krv gonila ga je neizbježno i upravo su zbog njenog utjecaja i Đukini ljubavni odnosi bili intenzivniji, strastveniji. No pristup koji je Đuka imao prema ženama dolazi od njegova oca i ljubovanja s raznim ženama: „*To mu u krvi. Šimina bisna krv...*“ (Kozarac, 1996: 33).

4.5. Prikaz odnosa Đuke Begovića sa samim sobom

Kako bismo zaokružili sliku o Đuki Begoviću, skrenut ćemo pažnju i na njegova introspekcijska zapažanja i komentare. Glavna riječ koja bi opisala Đukin odnos sa samim sobom bila bi vjerojatno: kontradiktornost. Pojava kontradiktornosti proteže se kroz cijelo djelo, a uočavamo je u konstantnoj borbi protiv životne monotonije, u borbi za potpunom slobodom od zatucanosti okoline (čiji su vidici uski i time različiti od Đukinih); on koji traži poletnost, proširivanje perspektive, neuvjetovanost društvenih normi, sve je to u suprotnosti vlastitog osjećaja ukorijenjenosti i vezanosti za tlo i sredinu koju ne može promijeniti. Đuka bi želio živjeti život na svoj način, ali društvena sredina mu to ne dozvoljava:

„I mozgao bi onda: čemu takav život, život jednolik, prazan? Šta se tu dade preživjeti i za sto godina, a gdje istom za dvije-tri godine?! A on je svagda bio za to da se nešto preživljuje veliko i silno, da se upravo mora nastojati živjeti u tako čemu. A tu na tom selu, među tom čeljadi? Tu se to ne da. I neka je on eto u duši i drugačiji – umovao Đuka o sebi – nek i ushtije živjeti različnim životom, a dobrim životom, boljim nego ovi oko njega, htijenje to zaludu je. Jer on hoće – misli Đuka – da ima svoj život, posve – svoj. Pa? Kako do njega? Čime? On hoće, ali ne može. Zašto? Jači su oni drugi od njega sama i stoput. Zato. Vidi mu se: on hoće drumom, a oni oko njega tiskaju ga u jarak; on hoće jarkom, a ti drugi vuku ga na drum.“ (Kozarac, 1996: 33)

Ono što je zanimljivo za istaknuti u ovoj introspekciji jesu riječi „život posve – svoj“. Đuka sve do kraja romana zapravo ne pronalazi način na koji bi ostvario takav život, samo za sebe. Naposljetku je pak došao do spoznaje da neovisno o silnim pokušajima odupiranja utjecajima iz djetinjstva, odgoja, te utjecaju drugih ljudi iz okoline, Đuka kao jedinac (jedinka), ma koliko god (nad)moćan, ne može poraziti tu moć cjeline koju društvo ima, te se zato treba u određenoj mjeri pokoriti koliko god on bio poseban i drugačiji. To je njegova prva surova spoznaja nemoći nad većinom, no možemo je povezati i sa još jednom – onom da je nemoćan i kod vođenja i upravljanja vlastitim životom. Ova nam je druga spoznaja važnija i teža od prve, upravo zbog njene povezanosti s očevim odgojem i razlogu njegove podvojene ličnosti. Baš zato što je cijeli život usmjeren i odgajan očevom rukom, on mu je na nesvjesnoj razini usadio takve „moralne vrijednosti“ da jednim dijelom nastavlja očev život. Tako dolazimo do zaključka da neovisno o količini želje za suprostavljanjem takvom životu, Đuka nastavlja živjeti i život svoga oca zbog čega nije u mogućnosti živjeti taj „posve svoj život“.

Što se tiče Đukinog stava i obrazloženja da je on „iznad“ društva u kojemu se nalazi, ono se sastoji od poprilično jednostavne činjenice: Đukin je život „vrijedniji“ jer se sastoji u njegovoj originalnosti, u upornoj suprotstavljenosti društvenim pravilima i modelu obrasca ponašanja kojega drugi ljudi samo slijepo prate i kopiraju. Njegovu nam specifičnu individualnost pokazuju i dokazuju brojni primjeri Đukinih introspekcija, a jedan od takvih je banalni primjer svakodnevnih radnji što ih drugi seljani obavljaju:

„Uvik ste gledali što drugi rade. Ako drugi ore, orali ste i vi, ako žanje – žanjeli se i vi! I jeli ste tako! Na rano jutro idete bajagi u komšiluk na razgovor. A kad tamo: žena vas poslala da vidite što komšinica pravi za ručak, pa će tako i ona. Eto – kakvi ste. Svakom loncu poklopac, al nikad sami lonac.“ (Kozarac, 1996: 31-32)

Sve dakle počinje mišlju. Đukino samopoimanje i konstantno propitkivanje sebe zapravo oscilira između snažne, dominantne i nametljive osobe, pa sve do druge krajnosti osamljene, nedovoljne i u konačnici nevoljene osobe koja je u konstantnom sukobu sa samim sobom, pa tako i s drugima: „ – *Vi imate mozak za drugoga, a ja za sebe... Al šta da vam pripovijadam. Vi bi to čuli samo ušima. Vi što govorite, govorite da se govori, a ja – ja što govorim – govorim iz nužde, iz srca, iz života.*“ (Kozarac, 1996: 32).

5. ZAKLJUČAK

Treba najprije istaknuti da je Ivan Kozarac bio izraziti kritičar društva kojemu je u cilju bilo prikazati njegove najgore crte. Iako nije završio svoje školovanje, on je stvorio jedan izuzetan moderni roman koji je zavrijedio cijenjeno mjesto u književnosti hrvatske moderne. Ovaj nam veoma kratki roman prikazuje jednu vrlo složenu psihološku karakterizaciju i mentalnu strukturu glavnog lika Đuke Begovića. Time je stvorio jednog od najkompleksnijih likova hrvatske moderne književnosti koji u sebi spaja niz proturječnih pojmova. Da bi lakše dočarao društvo i okolnosti onoga vremena, on je za primjer uzeo lik Slavonca koji u sebi sadrži sve tipične elemente jednog bećara: lijenost, nerad, nemoral, odavanje porocima, alkoholizmu, bludu, rasipanju imetka i nasljeđa. Međutim najvažniji element koji je istaknuo je nasljeđe tkz. gnjile krvi. Krv je osnovni motiv koji pokreće Đukinu snagu, koji ga (na)goni i kojoj se sve do kraja ne može oduprijeti. Ona je izvor njegove snage, ali i njegove propasti. Krv je ta koju Đuka krivi za sve njegove probleme jer je on pred njezinim naletom bespomoćan. Ona ga vodi u strasti, ali i razaranju bilo kakvih pokušaja održavanja ljubavnih odnosa. Roman se ističe po nesmetanom prikazivanju erotskih scena, a poznato je da je u razdoblju moderne došlo do većeg interesa i zanimanja za područje ljudske seksualnosti.

Zato sam u analiziranju romana *Đuka Begović* odabrala psihoanalizu kao glavnu metodu proučavanja uspoređujući pritom Freudovu teoriju s teorijom Fromma. Ako uzmemo da je cilj psihoanalize otkrivanje skrivenih uzroka neuroza i općenito rasterećenje pacijenta od sukoba otklanjanjem neugodnih simptoma, onda je važno shvatiti da je neuroza povezana s onim što je u nama kao ljudskoj rasi svaralačko kao i s uzrocima našeg nezadovoljstva. Pojmovi koji nam se tu pojavljuju jesu Edipov kompleks i proces sublimacije; pojmovi su koji jačaju kulturnu dimenziju u nama, upravljajući našim željama (i nagonima) prema nekom društveno prihvatljivijem cilju. No postoji konstantna napetost između principa ugone i zahtjeva društva i kulture. Kako sustav nagona nije određen samo principom ugone, a neke se želje i nagoni ne mogu ispuniti, oni se tada moraju potisnuti, što može imati destruktivan potencijal. Ako je žudnja pokrenuta zakonom zabrane iskonskog užitka, onda je Đuka Begović na kraju svoje životne drame zapravo izašao iz tih okova i odustao od stvari koje su tim zakonom postavljene kao omamljujuće. Ovdje je pravi početni nagon jače burkanje krvi koje Đuki kroji cijelu njegovu sudbinu ispletenu od niti proturječja i podijeljenosti.

6. LITERATURA

- Freud, Anna. (2000). Normalnost i patologija djece. U: Svijet dječje psihe, Zagreb.
- Freud, Sigmund. (2006). Psihologija mase i analiza ega. Izabrani spisi. U: Fedon, Beograd.
- Fromm, Erich. (1989). Anatomija ljudske destruktivnosti. U: Naprijed, Zagreb.
- Fromm, Erich. (1980). Autoritet i porodica. U: Naprijed, Zagreb.
- Fromm, Erich. (1980). Kriza psihoanalize. U: Naprijed, Zagreb.
- Fromm, Erich. (2000). Psihoanaliza i religija. U: Vitrail, Zagreb.
- Kozarac, Ivan. (1996). Đuka Begović. U: Sysprint, Zagreb.
- Nemec, Krešimir. (2012). Još o Đuki Begoviću. U: Nova Croatica 6, str. 287-293.
- Senković, Željko. (2007). Antropološko-etička perspektiva u Freudovoj psihoanalizi. U: Filozofska istraživanja, str. 57-68.
- Visković, Velimira, 1996. Sva lica Đuke Begovića, u: Kolo 6/1, str. 45-59.
- Vuković, Tvrtko. (2012). Đuka Begović - Edipov slavonski brat. U: Nova Croatica. 6/6. str. 275- 286

Sažetak

PSIHOANALITIČKA INTERPRETACIJA ROMANA *ĐUKA BEGOVIĆ*

U ovom završnom radu analiziran je moderni roman Ivana Kozarca *Đuka Begović* primjenom prvenstveno Freudove metode psihoanalize. Usporedbom psihoanalitičkog pristupa Sigmunda Freuda i Ericha Fromma objašnjeni su neki od temeljnih pojmova psihoanalize, a posebno su izdvojeni termini poput: podvojenosti ličnosti i Edipovog kompleksa. U središtu istraživanja ovoga rada nalazi se glavni (anti)junak Đuka Begović čiji ćemo razvoj i propast ličnosti, potaknut neobuzdanim nagonima i nasljeđu „gnjile“ krvi oca, nastojati objasniti koristeći se metodom psihoanalize kao najprikladnijim izborom književne interpretacije romana.

Ključne riječi: psihoanaliza, Freud, Fromm, *Đuka Begović*, nagon, podvojenost, Edipov kompleks, nasljeđe krvi

Abstract

PSYCHOANALYTIC INTERPRETATION OF THE NOVEL *ĐUKA* *BEGOVIĆ*

In this undergraduate thesis, the modern novel by Ivan Kozarac *Đuka Begović* was analyzed using primarily Freud's method of psychoanalysis. By comparing the psychoanalytic approach of Sigmund Freud and Erich Fromm, some of the basic concepts of psychoanalysis were explained and terms such as 'splitting' personality and the Oedipus complex were especially highlighted. At the center of this research is the main (anti)hero Đuka Begović, whose personality development and downfall, fueled by unbridled impulses and the inheritance of the "rotten" blood of his father, we will try to explain using the method of psychoanalysis as the most appropriate choice of literary interpretation of the novel.

Key words: psychoanalysis, Freud, Fromm, *Đuka Begović*, impulses, splitting personality, the Oedipus complex, the inheritance of blood

Obrazac A.Č.

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja Maja Brčić, kao pristupnik/pristupnica za stjecanje zvanja sveučilišnog/e prvostupnika/ce Hrvatskog i Talijanskog jezika i književnosti, izjavljujem da je ovaj završni rad rezultat isključivo mogega vlastitoga rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio završnog rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga završnog rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, 26.9.2024.

Potpis

Maja Brčić

Izjava o pohrani i objavi ocjenskog rada
(završnog/diplomskog/specijalističkog/doktorskog rada - podcrtajte odgovarajuće)

Student/ica: Maja Brčić

Naslov rada: Psihoanalitička interpretacija romana "Đuka Begović"

Znanstveno područje i polje: Humanističke znanosti i filologija

Vrsta rada: Završni rad

Mentor/ica rada (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):
prof. dr. sc. Boris Škvorc

Komentor/ica rada (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):
/

Članovi povjerenstva (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):
prof. dr. sc. Marko Dragić
prof. dr. sc. Boris Škvorc
dr. sc. Nikola Sunara

Ovom izjavom potvrđujem da sam autor/autorica predanog ocjenskog rada (završnog/diplomskog/specijalističkog/doktorskog rada - zaokružite odgovarajuće) i da sadržaj njegove elektroničke inačice u potpunosti odgovara sadržaju obranjenog i nakon obrane uređenog rada.

Kao autor izjavljujem da se slažem da se moj ocjenski rad, bez naknade, trajno javno objavi u otvorenom pristupu u Digitalnom repozitoriju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Splitu i repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o visokom obrazovanju i znanstvenoj djelatnosti (NN br. 119/22).

Split, 26.9.2024.

Potpis studenta/studentice: Maja Brčić

Napomena:

U slučaju potrebe ograničavanja pristupa ocjenskom radu sukladno odredbama Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima (111/21), podnosi se obrazloženi zahtjev dekanici Filozofskog fakulteta u Splitu.